

ZGODOVINA

1. Kdo so to Kapetingi? Naštej enega predstavnika.

Kapetingi so bili francoski vladarji, ki so zavladali za dinastijo Karolingov, ki je prenehala obstajati leta 987. Začetnik dinastije Kapetingov je bil **Hugo Capet**.

Oblast Kapetingov se je razprostirala na majhnem ozemlju ob Seni in Loari z mestoma Pariz in Orleans. V času njihovega vladanja je Francija postala notranje povezana država.

2. Kdaj s katerim vladarjem ter iz katere dinastije je nastalo Rimsko-nemško cesarstvo? Kako se je država prej imenovala?

S smrtjo karolinškega kralja Ludvika IV. Otroka leta **911** se je končala vzhodnofrankovska veja **karolinške** dinastije, na oblast pride **Konrad I.** in začne se **Saška** dinastija. RNC se je prej imenovalo Vzhodnofrankovska država.

3. Kdaj in kje so bili leta 955 Madžari poraženi?

Leta 955 je **Oton I.** premagal Madžare v bitki na **Leškem polju** pri **Augsburgu**.

4. Kaj veš o Staufovcih?

Za Staufovce so značilni boji med njimi in **Welfi**. Začetnik Staufovske dinastije je bil **Konrad III.**, nasledil ga pa je **Friderik I. Barbarossa** (rdečebradec), ki je bil sin Welfovke in Staufovca, kar je deželi prineslo mir. Stavfovci- švabka plemiška rodbina. Staufovska dinastija je leta 1138 zamenjala Salijsko dinastijo.

5. Prvi Habsburžan na prestolu RNC je bil Rudolf Habsburški leta 1273. Kdo je bil njegov nasprotnik?

Njegov nasprotnik je bil **Otokar II. Premislov**.

6. Pojasni pojma dož in mestni patriciat.

Dož je bil najvišji izvoljeni uradnik republike. V Benetkah so hitro omejili celo čas njihove službe in onemogočili dednost položaja. Doži so bili v Italiji.

Mestni patriciat je odločal o pomembnejših zadevah, tvorilo ga pa je mestno plemstvo sestavljeno iz starejših in uglednejših družin. Bil je v Italiji.

7. Opredeli pomen Benetk in Genove v tej dobi.

Benetke so nastale na lagunah, moč so imele v pomorstvu, ribištvu in trgovini. Vodile so Dišavsko pot, po kateri so trgovale z dišavami in začimbami. Osvojile so Zadar, Istro Dalmacijo in oropale Carigrad, ter osvojile Bizanc in ustanovile Latinsko cesarstvo. Genova je bila nasprotnik Benetk in je vodila Svilno pot.

8. Kaj veš o Zlati buli na Ogrskem?

Leta 1222 jo je izdal Bela IV. in se z njo obvezal k spoštovanju pravic plemstva: sestajanje na letnih sestankih, upor zoper kralja, osvoboditev od kraljevih dajatev in vojaških pohodov čez mejo.

9. Naštej dinastije, ki so vladale na Ogrskem in po enega predstavnika od vsake dinastije.

Dinastija Arpadovičev – Štefan I. Sveti

Dinastija Anžuvincev ?– Karel Robert ?

Dinastija Luksemburžanov? – Sigismund

Dinastija Hunyadov? – Matija Hunyadi z vzdevkom Korvin (krokar)

Jaz še mam Hasburžane (Albert Hasburški) sam tega vpr tak skor nihče ne ve 100% mam pa ostalo isto ko ti

10. Kaj veš o katastrofi leta 1204 v Bizancu?

Leta 1204 so Benetke natančneje dož **Henrik Dandolo** naščuvale križarje, da so opustošili in opleniili Konstantinopol.

11. Kaj je to pronija?

Pronija je zemlja, ki jo je država dala v uživanje uglednim osebam v cesarski službi v zameno za opravljanje vojaške službe. Njen gospodar v celoti je bil vojak pronijar, a le dosmrtno; ni je smel prodati in po njegovi smrti je vladar dodelil pronijo drugemu pronijarju. Vojak pronijar je moral opravljati v zameno za zemljo vojaško službo. Pronije so uvedli v Bizancu, zaradi krepitve moči plemstva in fevdalne razcepljenosti.

12. Kdaj je Hrvaška prišla pod Ogrsko?

Leta **1102** vključijo kraljevino Hrvaško v Ogrsko državo.

13. Na katere dežele je bila Hrvaška razdeljena?

Na Slavonijo in Hrvatsko –Dalmacijo ?

14. Kdo je to ban? Kdo so bili Bribirski oz kasneje Zrinski?

Ban je bil kraljevi namestnik na Hrvaškem – prvo je bil samo eden za celotno Hrvaško, pozneje pa dva – eden nad, drugi pod Savo. Po mongolskem vpadu sta to nalogo opravljala dva.

Bribirski so bili knezi na Hrvaško-dalmatinskem ozemlju. V začetku 14. stol. So na kratko zavladali v Bosni. Aktivno so krojili dvorno politiko in vplivali celo na izbiro kraljev.

15. Opiši vlogo in pomen Dubrovnika.

Bil je mestna komuna in poznejše največje trgovinsko središče na vzhodnem Jadranu. Nastal je že v Ilirskem času. Leta 1358 je postal samostojen, vendar avtonomen pod Ogrim. Imel je razvito zlatarsko, steklarsko in ladjedelniško obrt, ter ribištvo, bankirstvo, denarništvo in trgovino.

16. Kaj je to arhiepiskopija?

Arhiepiskopija je večja samostojna cerkvenoupravna enota v okviru pravoslavne cerkve, vendar nižje stopnje kot patriarhija.

17. Kaj veš o Dušanu Silnemu? Iz katere dinastije je bil?

Bil je srbski vladar iz dinastije **Nemanjevičev**. Njegovo obdobje pomeni vrhunec Srbije. Izdal je **Dušanov zakonik** s katerim je pravno uredil razlike v tedanjih pokrajinah – bil je predvsem kazenski zakonik: sodstvo je bilo v cerkvi pred poroto, smrtne kazni načeloma ni bilo, bile so pa premoženjske kazni in pohabljanje. Razširilo se je območje Srbije(na jugu, skoraj do Korintskega zaliva) v času njegovega vladanja. Srbsko cerkev je povzdignil v patriarhijo s sedežem v Peći na Kosovu.

18. Kaj se je Srbom zgodilo leta 1389?

Izgubili so bitko na **Kosovskem polju** in tako padli v **vazalno odvisnost** od turškega sultana.

19. Pojasni vzroke, ki so privedli do križarskih vojn.

Križarske vojne so se začele ker so **Seldžuki** vse bolj ogrožali Bizanc in je zato bizantinski kralj **Aleksej I.** prosil za pomoč papeža, ki je pozval na križarski pohod v obrambo jeruzalemskega svetega groba.-> prva križarska vojna
Druga križarska vojna->seldžuška osvojitve najstarejše križarske države Edesse.
Tretja k.v.-> muslimansko zavzetje Jeruzalema.
Četrta k.v.-> Benečani zavzeli Zadar, ker jim križarji niso mogli plačat prevoza.

20. Pojasni posledice križarskih vojn.

Odnosi med Evropo in Bizantinskim cesarstvom so se poslabšali. Verski razkol se zaradi brezobzirnega ravnanja križarjev poglobi. Trgovska premoč je prešla v roke italijanskih mest. Stik z arabsko kulturo je vplival na napredek evropske tehnike in kulture; pomaranče, limone, melone, sladkorni trs, začimbe, dišave, kompas, papir, arabske številke, boljša higiena...

21. Naštej viteško-verske redove, ki so med temi vojnam nastali.

Templarji so bili francoski red in prvi evropski finančniki.
Red Ivanovcev iz katerega nastane **Malteški** viteški red.
Nemški viteški red – po vojnah začnejo osvajati vzhod (Prusija)
Mečenožci
Tevtonci

22. Pojasni pojme: timar, spahija, asker, sultan, mahala, čaršija.

Timar - v osmanskem imperiju majhna fevdalna zemljiška posest, vojaški fevd, ki so ga dobili spahije v osebno dosmrtno in dedno omejeno last. Najbolj razširjena zemljiška posest v Turčiji.
Spahija – v fevdalni Turčiji zemljiški posestnik, ki je bil konjenik kot vojaški obveznik. Fevdalec, ki je sodeloval na vojnih pohodih.
Asker je bil vojak v Turčiji. Prvi stan za sultanom. To so bili spahiji, upravni, sodni, verski in drugi veljaki.
Sultan – naslov monarha v muslimanskih državah. Imel je neomejeno oblast.
Mahala – mestna, stanovanjska četrt.
Čaršija – središče obrti, trgovine in prometa.

23. Pojasni pojem kolonizacija in naštej vrste kolonizacij (tipe).

Kolonizacija je načrtno naseljevanje ljudi v neko pokrajino, s čimer se močneje poveča število njenega prebivalstva in se spremeni njena kulturna podoba.

Vodena oz. načrtna

Nenačrtna

Agrarna – usmerjajo jo kralji, plemiči, škofi, nadškofi

Poklicna – naselitev ljudi, ki obvladujejo določen poklic

Strukturna – glede na njihov položaj

Notranja - na lastnem etničnem območju

Zunanja - na tujem etničnem območju

Nižinska – kolonizacija ravninskih in dolinskih območij

Višinska – kolonizacija višje ležečih hribovskih in gorskih predelov do 1000m visoko, **planšarji** pa do 1500m visoko

24. Kateri vzroki so privedli do pojava kuge in kakšne so bile posledice?

Do kuge je prišlo zaradi slabe higiene in slabega zdravstvenega varstva, in zaradi prenaseljenosti se je širila izredno hitro. Posledice: splošna histerija, strah in nemoč, veliko mrtvih, pomakanje delovne sile, zastoj v proizvodnji in hiter dvig mezd in cen.

25. Pojasni triletno kolobarjenje.

Prvo leto so posejali pšenico, drugo koruzo, tretje pa nič – **praha**.

26. Kaj je to huba, kaj veš o dednem in začasnem zakupu?

Huba ali kmetija ali grund je bila posest, ki je bila v zakupu, kjer je živela kmečka družina z 8 ali več otroki.

Začasni zakup – dokler ne umre oče; če si hotel ostati dalje v zakupu si moral plačati **posmrtnino** (1 glava živine)

Trajni ali dedni zakup – gre iz roda v rod naprej, potomci morajo plačati **primščino** – 15% vrednosti posesti

27. Kaj veš o razvoju srednjeveške trgovine in trgovskih poteh?

V zgodnjem sr. veku o trgovini skorajda ne bi mogli govoriti, bilo je je silno malo. Na prometno ugodnih lokacijah (pristanišča, vasi, župna središča) je potekala **naturalna** menjava blaga (predmet za predmet). Najbolj iskano blago so bili sol, vosek, med kože in žita. Mojstri trgovine so bili **Armenci**. Trgovci so blago tovorili s pomožnim osebjem, služabniki v karavanah vozov, na konjih ali oslih. Nastajali so mali tedenski in letni sejmi. Dišavska in svilna trgovska pot.

28. Pojav denarništva in bančništva – pomen Judov.

Imeli so različne merske enote in bi bilo enotnega denarja. Izumili so **ček** ali **menico**. Cene so se oblikovale glede na riziko. Cerkev je obsojala ljubezen do denarja, bogastva. Začnejo vpeljevati **Menjalnice** – najprej v Italiji v Lombardiji; in **banke** – klop na kateri so opravljali denarne posle, sprva je bilo to dovoljeno le Judom. Judje so bili skoraj edini trgovci na velike razdalje, bili so dobri v matematiki in obvladovanju financ. Vse do križarskih vojn so držali vodilno vlogo v evropski trgovini. Bili so mojstri trgovine, čeprav ne največji.

29. Pojasni kaj so to cehi, kako je nekdo postal ceh – cehovska pravila, življenje.

Cehi so srednjeveške stanovske organizacije rokodelcev iste stroke.

Cehovska pravila: pravila trajnosti in kvalitete, pravila življenja – kaj se spodobi in kaj ne, skupne obveznosti, pojedine, predpisane noše; omejitve v količini izdelkov, predpisana tehnologija, delali so od zore do mraka, imeli so 200 prostih dni in cerkvenih praznikov na leto.

30. Pojasni pojme; založništvo, manufaktura, Hansa.

Založništvo – vnaprejšnje pogodbeno razmerje med izvajalcem dela in kupcem; slednji založi izvajalca s potrebnimi surovinami in drugim (tudi s hrano), nato pa prevzame izdelke po dogovorjeni ceni.

Manufaktura je večja obrtna ali strojna delavnica s popolnoma ločenimi delovnimi postopki, kjer delavec sam ne izdeluje več celega izdelka, temveč le njegove posamezne dele.

Zveza Hansa je trgovsko poslovna zveza v severni Evropi z središčem v Lübecku.

31. Pojasni kako so nastajala srednjeveška mesta.

Ponekod so se ohranila antična mesta. Mesta so se razvijala iz trgov, ki so se razvili naselbin, Mesta nastajajo ob trgovskih poteh, pristaniščih, pod gradovi in redkeje pri samostanu, cerkvi in romarskih poteh.

32. V čem je razlika med mestom in trgom?

Trg je manjši kot mesto, v mestih so bili večji sejmi, na čelu mesta je bil mestni gospod, ki da sčasoma mestu določene pravice: **pravica do kovanja denarja**, **pravica do tržnega miru** v času sejmov, **pravica ene milje** (7.5km) – okrog mesta ni smelo biti obrti, trgovine, konkurence; **pravica do obzidja**

33. Kje so se ohranila antična mesta?

Največ antičnih mest se je ohranilo v Italiji, Franciji in osrednji Nemčiji.

34. Kdo je to mestni gospod, kdo je mestni sodnik, kaj je to mestni svet?

Mestni gospod je bil fevdalec na čigar zemlji se je mesto nahajalo.

Mestni sodnik je sodil in zastopal mesto pred mestnim gospodom.

Mestni svet je skupščina mesta, sprva ga sestavljajo samo najuglednejši trgovci, kasneje obrtniki, bančniki. Imeli so **širši** in **ožji** svet. Skrbel je za finance, obrambo, šole, sirotišnice.

35. Zakaj so nastajale mestne zveze? Katere?

Mestne zveze so nastajale, da bi mesta zaščitila in pospešila blagovno-denarne menjave ter hkrati odstranila konkurenco – **zveza Hansa**, **švabska zveza**, **zveza petih mest v Angliji**, ki se je imenovala po teh petih mestih

36. Opiši kakšno je bilo življenje v srednjeveških mestih.

Življenje je bilo naravnano na zvonjenje zvonov, kot luči so imeli **lešcerbe** na olje, ki jih je prižigal in budil ljudi, ter oznanil kdaj morajo spat **mestni straži mojster**. Ulice so bile ozke brez jarkov in kanalizacije. Jedli so sir, jajca, kruh, malo zelenjave, sadja in enkrat na teden meso. Pili so medico, vino, pivo. V stanovanju so namesto omar imeli skrinje. Kurili so na ognjišče. Dosti so hodili v gostilne kjer so kockali in kartali. Imeli so stanovske šole v katere so bolj hodili fantje. Delalo se je cel dan.

37. Kaj je to cerkveni razkol – kdaj?

Dokončen cerkveni razkol je bil leta 1054 – ukine se enotno krščanstvo.

38. Pojasni investiturni boj – med kom? Zakaj pride do tega? Rezultat?

Do investiturnega boja pride med nemškim cesarjem **Henrikom IV.** in papežem **Gregorjem** – Henrik odstavi Gregorja, ta pa ga izobči iz cerkve in odstavi s prestola; ker se je posvetna oblast začela vmešavati v cerkvenoupravne zadeve. Rezultat tega je bil

Konkordat v Wormsu v Nemčiji leta **1122** s katerim sta se pogodila, da se cesar ne bo več vmešaval v cerkvenoupravne zadeve.

39. Pojasni pojme: simonija, konkordat, investitura.

Simonija je kupovanje funkcij in služb(predvsem cerkvenih) za denar.

Konkordat je dokončen dogovor med cerkvijo in posamično državo o ureditvi posebnih medsebojnih razmerij.

Investitura je po cerkvenem pravu dodelitev službenega položaja z **umestitvijo** in predajo **insignij** – pri škofih prstana in palice, pri papežu palice in papeške krone.

40. Kaj je to krivoverstvo (naštej primere)?

Herezije ali krivoverstva:

Katarsko gibanje

Albižani – so živeli v komunah in se izogibali stikom s svetom, zavračali so cerkvene zakramente, vojskovanje, delo, zakone;

Bogomilstvo – Bogomili – verska skupnost nastala v 10. stol. na Balkanu; **cerkva bosanska** – maševanje v domačem jeziku.

41. Naštej verske redove, kaj je to inkvizicija?

Inkvizicija je preiskava, ki jo je izvajalo cerkveno sodišče proti krivovercem.

Dominikanci

Frančiškani

Cistercijanci

Premostratenci

42. Pojasni nauk Johna Wycliffa in Jana Husa.

Oxfordski profesor **John Wycliff** je učil, da je glavni vir vere in cerkvene ureditve sveto pismo, ki ne pozna razlik med duhovščino in laiki niti bogate cerkvene hierarhije, biblija je edini veljavni vir za verske zadeve. Njegove nauke so sprejeli **Lolardi**. Preziral je menihe in papežu odrekal avtoriteto, zavzemal se je za anglikansko cerkev in bil proti titulam.

Wycliffove nauke je delno sprejel **Jan Hus** na Češkem, ki je zahteval temeljito cerkveno reformo, zaplembo cerkvenih posesti, obsojal je zlorabe, napadal dajanje odpustkov, ter zahteval bogoslužje v domačem jeziku. Prevedel je sveto pismo v češčino. Cerkev ga je izobčila in ga na **koncilu v Konstanci** obsodila herezije, ter ga sežgala na grmadi. Njegova smrt je razvnela **Husitske vojne**.

43. Kaj se je zgodilo v Franciji leta 1302?

Filip Lepi je leta **1302** prvič v zgodovini Francije sklical predstavnike družbenih stanov (duhovščina, plemstvo, meščanstvo) v notredamski cerkvi in ob podpori stanov razglasil papeža za krivoverca.

44. Kaj veš o Magni charta libertatum?

Je **velika listina svoboščin**, ki jo je leta **1215** izdal angleški kralj **Ivan brez zemlje** in se z njo odpovedal vmešavanju v dednost fevdov, plemstvu je dal pravico, da jim sodi sodišče primerno njihovemu stanu.

45. Zakaj je prišlo do Stoletne vojne?

Ker je angleški kralj kot francoski vazal zavrnil fevdalni običaj poklonitve francoskemu kralju.

46. Kaj je to žakerija?

Žakerija je upor kmetov med stoletno vojno.

47. Pojasni sholastično filozofijo. Kdo je bil začetnik?

Sholastična filozofija je metoda filozofskega in teološkega študija, da bi bolje razumeli krščanski nauk s pomočjo definicij in sistematičnih dokazov. Bila je podrejena teologiji. Njen začetnik je bil **Tomaž Akvinski**, ki je izdal **Summa Theologica** (teološka vsota).

48. Naštej najpomembnejše tehnične izume v tem času?

Ura, očala, strelno orožje, puške, topi, železni plug, tisk s premičnimi kovinskimi črkami, tiskarstvo,...